

щоб синтез базових наукових досліджень та вивчення нових технологій істотно посилював та дозволяв досягти науково-технічних результатів, важливих для всього світу. Угорська “оксамитова революція” означає поступовий еволюційний перехід до ринкових відносин шляхом різних взаємопов’язаних перетворень, ринкове середовище за цих умов формується в межах поступового демонтування командної системи. Польська модель “шокової терапії” є одномоментним адміністративним руйнуванням попередньої системи управління, прискореною приватизацією. Проте приклад Польщі довів, що одним стрибком трансформацію економічної системи здійснити не можна. Прибалтійська модель “кадрової революції” полягає в ефективному використанні факторів зовнішньої допомоги для стабілізації виробництва і фінансово-грошової системи. Переведення російської економіки на принципи “нової економіки” дозволить Росії перейти на інноваційний шлях розвитку.

Сценарії, або прогнози, технологічного розвитку економіки України до 2015 року запропоновані на базі результатів комплексного аналізу інноваційно-технологічного розвитку та порівнянні встановлених тенденцій і закономірностей в цій сфері з іншими країнами. Розроблені: позитивний, базовий та песимістичний прогнозні сценарії інноваційно-технологічного розвитку промислового виробництва України. Процес реконструкції технологічної структури вимагає глибокого та науково-обґрунтованого опрацювання альтернативних варіантів технологічного розвитку економіки [3, с. 468].

Висновок. В умовах нестабільного зовнішнього економічного середовища українська модель інноваційного розвитку повною мірою не реалізована. На економічний розвиток України негативно вплинула світова криза. Залежність України від імпорту енергоносіїв, а також порівняно низька конкурентоспроможність української продукції на інших ринках в умовах кризи, швидке зростання зовнішнього боргу, превалювання в банківському секторі зовнішніх джерел кредитування призводить до того, що у складних соціально-економічних умовах, в яких знаходиться Україна, стає необхідним перехід до інноваційної концепції розвитку економіки, яка характеризуватиметься пріоритетністю інформаційних технологій та економіки знань.

Література

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
3. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : каталог в 3 т. / [В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, Б. Є. Кваснюк]. – К. : Фенікс, 2007.
 - Т. 2 : Інноваційно-технологічний розвиток України. – 564 с.
4. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : каталог в 3 т. / [В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, Б. Є. Кваснюк]. – К. : Фенікс, 2007.
 - Т. 1 : Економіка знань – модернізаційний проект України. – 544 с.
5. Фатхутдинов Р. А. Организация производства : учебник. – Изд. 2-е, перераб. и доп. / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 528 с.
6. Карлова И. А. Глобализация : сущность, последствия и влияние на социально-экономическое развитие Украины / И. А. Карлова // Актуальные проблемы экономики. – 2008. – № 11(89). – С. 41–52.

УДК :339.9:338(477):3301

С. М. СТУПЧУК

Хмельницький національний університет

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК НЕОБХІДНІСТЬ, МОЖЛИВІСТЬ ТА ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Викладено погляд на участь України в міжнародних інтеграційних процесах, наведені характеристики рівня інтегрованості та поставлені проблеми на шляху органічного інтегрування української економіки у світову.

The author states a view on Ukraine's participation in the international integration processes, described the level of integrity and highlighted the problems of organic integration of Ukrainian economy in the world economy.

Актуальність. Характерними особливостями розвитку економіки ХХ століття є формування двох основних тенденцій – глобалізацій та міжнародної інтеграції. Жорстке включення України після розпаду СНД у глобальні процеси доводить безповоротність та необхідність органічного інтегрування української економіки у світову.

Аналіз останніх досліджень. Питання про необхідність та можливість інтеграції української економіки у світовий простір обговорювалося багатьма вченими, такими як: Бубенко П.Т., Гладкий О.В., Корчун В.С., Куліш Є.В., Макара О.В., Терехух А.А., Ткаченко В.С., Уніят А., Щетілова Т.В., Яновський Н.А. та інші. У працях вчених висвітлювались погляди на можливість інтеграції через призму зростання конкурентноздатності продукції.

Інтеграція, як комплексний показник рівня розвитку економіки залишається відкритим.

Постановка завдання. Завданням роботи є визначення необхідності, можливості та рівня інтеграції України у глобальну економіку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національних економік у глобалізованому світі викликають високу ступінь їх взаємозалежності. Посилення взаємозалежності та взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, виражене в поступовому перетворенні світового господарства в єдиний ринок товарів і послуг, капіталів, робочої сили є яскравим проявом процесів глобалізації світової економіки.

Глобалізація є причиною і наслідком інтеграційних процесів. Глобальні чинники спонукають зростання ступеня міжнародної інтеграції, що в свою чергу означається на національних економіках. Варто відзначити, що ступінь інтегрованості національних економік диференціюється відповідно до рівня економічного, соціального, політичного розвитку окремо взятої країни. Саме тому рівень інтегрованості України, як інших транзитивних економік, у світову економіку є досить низьким, порівняно з економіками розвинутих країн. Саме тому є важливим з'ясувати умови, переваги та ризики інтегрування України у світову систему.

Економічна глобалізація “означає зростання інтеграції економік у світі, шляхом руху товарів, послуг та капіталу через кордони” [1, с. 2].

Міжнародна інтеграція є багатоаспектним процесом, відображає системний характер процесу зростання ступеню включення, взаємозалежності та узгодженості функціонування національних та міжнародних ринків [2]. Забезпечення успішної інтеграції знаходить своє відображення у досягненні системи економічних, соціальних, технічних, екологічних цілей.

Інновація – втілення нових форм організації праці і управління, що охоплює не тільки окреме підприємство, але і їх сукупність, галузь [3, с. 145]. Інноваційний шлях розвитку є необхідною умовою органічного інтегрування у світову економіку. Важливість розвитку економіки саме цим шляхом була доведена видатним вченим-економістом М. Туган-Барановським. Пізніше ціла плеяда вчених підтверджувала безпомилковість теорії про необхідність інвестування саме високотехнологічних галузей економіки задля економічного зростання країни. Серед них Л. Федулова, В. Куклін, Ю. Колесник, І. Бандурко, В. Товажнянський. Перевагу інноваційного шляху розвитку продемонстрували країни-лідери світової економіки.

Україні, яка знаходиться не на перших щаблях економічних рейтингів, використання тільки власного потенціалу для інвестування у високотехнологічні галузі, не дозволить покращити рівень розвитку економіки. Навіть країни із високим ступенем розвитку національних економік об'єднують свої зусилля у впровадженні високотехнологічних виробництв. Інтеграція є також шансом України визначити свій сектор в глобальній економіці. Безпосередня та активна участь України в сучасних інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства, до якої призвели односторонній її розвиток у межах високо спеціалізованих СРСР і РЕВ, деформовані зовнішньоекономічна політика та механізми зовнішньоекономічної діяльності [4, с. 192]. З іншого погляду Україна, як і переважна кількість країн пострадянського простору, після розпаду світової соціалістичної системи були жорстко включеними до світової системи світо господарських зв'язків.

Питання про необхідність інтеграції в світову економіку, незважаючи на невщухаючі дебати, наприклад, з приводу вступу України до СОТ, на сьогодні є закритим. Доцільність вступу до цієї глобальної організації не підлягає сумніву. Причиною негараздів на шляху інтегрування у світове господарство є “деформована структура національної економіки, яка не відповідає критеріям суверенного розвитку України як з точки зору оптимальних пропозицій самозабезпечення та зовнішньоекономічної спеціалізації, так і з науково-технологічних, соціальних екологічних позицій” [5].

Вступ до СОТ означає не тільки подальшу участь у процесах глобалізації і лібералізації торгівлі, але й ставить жорсткі вимоги до рівня якості і конкурентоздатності товарів. Вступ до СОТ сприяв усвідомленню Україною необхідності структурної перебудови економіки, спеціалізації, яка відповідатиме сьогоднішнім напрямкам розвитку світового ринку. Від участі у СОТ Україна отримала: доступ вітчизняної продукції на зовнішні ринки, кваліфіковане вирішення торгівельних суперечок, можливість приймати участь в розробці нових правових і технічних норм міжнародної торгівлі. Норми і правила СОТ створили для України нові правовідносини, розраховані на цивілізовану торгівлю якісним і торгівельно-здатним товаром. Інтервенція товарів з-за кордону вимагає від українських підприємств випускати продукцію за міжнародними стандартами.

Сьогодні диспути перемістились в площину обрання напрямку інтеграції: обрання європейського вектору чи інтеграції до ЄС. Фактично Україна визначилась у необхідності інтеграції до ЄС, першим кроком якої стало членство у СОТ. Варто відразу ж відмітити неготовність України адаптуватись до вимог СОТ і використати можливості членства у цій організації. Незважаючи на дорогу довжиною у 15 років, на відміну, наприклад, від Китаю, в Україні не було проведено кардинального реформування економіки, законодавства, не було розроблено і прийнято довгострокової програми, яка могла б допомогти послабити негативні впливи нового зовнішнього середовища. Вступ до СОТ сприймався урядом як самоціль, а не як можливість органічного інтегрування до світового ринку.

Низький рівень інтегрованості національної економіки в світові господарські процеси є однією з основних причин особливої чутливості української економіки до фінансової кризи. Саме тому твердження О. Ковалюк, що “вступ України до СОТ, зростання і пришвидшення глобалізаційних процесів, робить національну економіку більш вразливою” [6], є досить суперечливим. В один ряд основних причин вразливості української економіки ставиться вступ до СОТ, недосконала податкова система, низький рівень валових міжнародних ре-

зерів України, парламентська криза, відсутність патріотизму, слабкість фінансового стану позичальників та інші, які по суті своїй є причинами різного порядку. Швидше за все вони є першопричинами низької інтегрованості у світову економіку, а, відповідно, низької ефективності використання можливостей від членства України у СОТ.

Світова криза ще більше загострила проблеми соціально-економічного розвитку країни. Саме тому з'явилися ідеї про необхідність і можливість багатовекторної інтеграції, що є саме по собі хибним твердженням. Ніхто не сумнівається у неможливості членства у двох воєнних блоках із своєю структурою, статутом, призначенням. Аналогічно, виконання умов однієї із глобальних економічних організацій робить неможливим членство у іншій. Зауважимо, що розрив більшості економічних зв'язків між підприємствами України і Російської федерації дійсно завдав великої шкоди економіці України. Але однією із основних причин такого розриву стала співпраця підприємств країн на рівні укладення короткотермінових договорів, відсутність програм довгострокового співробітництва. Вирішення цієї проблеми вимагає нового рівня співпраці, але вступ до ЄСП стане радше перешкодою, ніж панацеєю врегулювання економічних відносин між країнами.

З іншої сторони Росія активізувала процес вступу до СОТ і, сподіваємось, незабаром поповнить ряди цієї організації. Тому, чи варто створювати нові правила відносин з Російською федерацією, якщо вирішення економічних проблем лежить уже зовсім в іншій площині.

Одним із основних показників ступеня інтегрованості Української економіки у світову є динаміка зовнішньо-торгівельних операцій (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Географічна структура експорту-імпорту товарів

Рік	Всього	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС
Експорт					
2000	14572,5	4459,7	10112,8	4680,2	4561,0
2001	16264,7	4639,0	11625,7	5720,9	5506,9
2002	17957,1	4320,1	13637,0	6515,8	6376,2
2003	23066,8	5942,0	17124,8	9147,4	8685,4
2004	32666,1	8409,4	24256,7	11764,3	11009,6
2005	34228,4	10531,1	23697,3	10881,4	10233,4
2006	38368,0	12351,1	26016,9	12625,5	12087,9
2007	49296,1	18087,0	31209,1	14773,8	13916,4
2008	66967,3	23166,3	43801,0	19732,8	18129,5
2009	39695,7	13472,9	26222,8	10264,5	9499,3
Імпорт					
2000	13956,0	8029,6	5926,4	4311,5	4039,3
2001	15775,1	8821,0	6954,1	4981,7	4748,1
2002	16976,8	8952,4	8024,4	5751,1	5505,4
2003	23020,1	11468,4	11551,7	8165,6	7864,5
2004	28996,8	15189,2	13807,6	9887,2	9547,4
2005	36136,3	16988,3	19148,0	12666,4	12191,9
2006	45038,6	20112,3	24926,3	16804,2	16194,6
2007	60618,0	25469,3	35148,7	23048,9	22218,7
2008	85535,3	33377,8	52157,5	30477,0	28868,4
2009	45433,1	19692,6	25740,5	16233,8	15392,7

Згідно даних Державного комітету статистики України у 2009 році коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,87 (за 2008 рік – 0,78), що свідчить про позитивну динаміку експортно-імпортних операцій. Обсяги експорту до країн СНД становив 33,9 % від загального, Європи – 25,9 % (у т. ч. до країн Європейського Союзу – 23,9 %). Найбільші експортні поставки здійснювались до Російської Федерації – 21,4 % від загального обсягу, хоча вартісному виразі порівняно з 2008 роком він становив 54 %. Разом із тим збільшився експорт товарів до Китаю – у 2,6 рази.

У структурі зовнішньої торгівлі України порівняно з 2008 роком відбулось зменшення частки товарів у експорті та імпорті. За 2009 рік експорт товарів становив 39702,9 млн дол. США, імпорт – 45435,6 млн дол. США. Від'ємне сальдо становило 5732,7 млн дол. США (за 2008 рік – також від'ємне 18580,9 млн дол. США, серед інших у загальному обсязі експорту товарів збільшилась частка плавучих засобів – 45,2 млн дол. США (на 22,6 %), приладів і апаратів – на 36,1 млн дол. США (на 15 %).

Разом з тим варто відзначити зменшення експорту залізничних або трамвайних локомотивів, шляхового обладнання – на 1876,1 млн дол. США, наземних транспортних засобів, крім залізничних – на 862,5 млн дол. США, механічних машин на 710,8 млн дол. США, електричних машин на 616 млн дол. США. Наведена статистика відображає як зміну вимог світового ринку, так і можливості вітчизняних підприємств задовольнити ці вимоги.

Статистичні дані свідчать про те, що машинобудування, одна із основних бюджетоутворюючих галузей, знаходиться на стадії долаття кризового провалу, хоча про зростання в галузі говорити ще зарано. Адже продукцію високого ступеня обробки, якою є продукція машинобудування, в період кризи країни намагаються виробляти самостійно. Саме тому обсяги експорту значно скоротилися порівняно із минулими роками.

Ще одним показником, який характеризує ступінь інтегрованості країни у світову економіку є показник прямих інвестицій (табл. 2) [8].

Таблиця 2

Прямі інвестиції (станом на 1 січня поточного року нарастаючим підсумком з початку інвестування)

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну з початку інвестування, млн дол.	Прямі іноземні інвестиції в Україну за рік, млн дол.	Прямі інвестиції з України з початку інвестування, млн дол.
1995	483,5	413,4	20,3
1996	896,9	541,3	84,1
1997	1438,2	625,4	97,4
1998	2063,6	747,1	127,5
1999	2810,7	471,1	97,5
2000	3281,8	593,2	98,4
2001	3875,0	680,3	170,3
2002	4555,3	916,5	155,7
2003	5471,8	1322,6	144,3
2004	6794,4	2252,6	166,0
2005	9047,0	7843,0	198,6
2006	16890,0	4717,3	219,5
2007	21607,3	7935,4	243,3
2008	29542,7	6073,7	6196,6
2009	35616,4	4410,4	6203,1
2010	40026,8	–	6223,3

Згідно даних Державного комітету статистики у 2009 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5634,6 млн дол. США прямих інвестицій. З країн ЄС надійшло 4016,8 млн дол. США (71,3 % загального обсягу), з країн СНД 1064,7 млн дол. США (18,9 %). Разом з тим приріст іноземного капіталу у 2009 році на підприємствах промисловості становив 969,3 млн дол. США. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в Україну, на 1 січня 2010 року склав 40026,8 млн дол. США, що на 12,4 більше обсягів інвестицій на початок 2009 року [9].

Дані таблиці свідчать про зростання прямих іноземних інвестицій у роки передбачуваності економічної політики України, а саме в період активізації процесу вступу України до СОТ та безпосередньо після вступу до цієї організації. Хоча варто відмітити, що велика доля інвестиційного капіталу влилась у банківський сектор, а не в сферу виробництва. Показовими щодо рівня і можливостей успішної інтеграції у світову економіку, зокрема до СОТ, є позиція України серед інших країн, обраховані вєсвітнім економічним форумом і представлені в наступній таблиці 3 [10].

Таблиця 3

Позиція України в рейтингах Всєсвітнього економічного форуму

Індекс	Рік			
	2007	2008	2009	2010
Фінансового розвитку, серед 55 країн	–	51	53	–
Глобальної конкурентоспроможності, серед 133 країн	69	73	72	82
Стимулювання торгівлі, серед 125 країн	–	68	71	81

Важливо відзначити, що індекс стимулювання торгівлі є загальним і враховує в собі доступ країни до ринків (39 місце серед 118), прикордонні процедури (94 місце), транспортну і комунікаційну інфраструктуру (59 місце), а також бізнес середовище (106 місце) згідно статистичних даних ВЕФ за 2008 р. Дані свідчать про сильний вплив негативних внутрішніх чинників на можливість отримання переваг від інтеграції у світову економіку. Небажання реструктуризації промисловості, нераціональний розподіл валового внутрішнього продукту, надмірні внутрішні коливання дохідності є наслідком відсутності узгодженості численних галузевих програм.

В Україні приймається велика кількість цільових програм, основною метою яких є покращення функціонування промислового комплексу, в тому числі машинобудування. Прийняті урядами програми підтверджують розуміння необхідності реструктуризації економіки України, зокрема машинобудівного комплексу. Машинобудування, як головна ланка промислового комплексу, забезпечує переоснащення всіх галузей економіки. Важливість розвитку машинобудівного комплексу підтверджена прийняттям: “Державної програми розвитку машинобудування на 2006–2011 рр.”, “Концепції розвитку промислового комплексу України на період до 2017 року”

та інші. Разом із тим, фінансування даних програм є досить проблематичним через 1) невідповідність коштів, виділених у бюджеті, коштам, необхідним на реорганізацію; 2) відсутність покарання за невиконання рішень; 3) відсутність дієвого контролю. Тому більшість програм реально сьогодні носять рекомендований характер.

Наслідком такої неузгодженості створились найскладніші умови у реальному секторі економіки, який власне й формує ключові передумови ефективності та пропорційного розвитку економіки. У невідгданому становищі, про що свідчить нестача відтворювальних ресурсів та передових технологій, знаходяться більшість видів обробної промисловості, передусім машинобудування [11], яке є галуззю економіки з високою питомою вагою доданої вартості.

Проблеми на шляху інтегрування підприємств машинобудівного комплексу у світовий ринок викликані: 1) розірванням старих світо господарських зв'язків; 2) існуванням небезпеки нестабільності, обумовленої макроекономічними факторами, які є нерегульованими зі сторони підприємства; 3) вкрай повільним реформуванням і реструктуризацією промисловості; 4) диспропорцією у розвитку різних секторів економіки.

Необхідність інтегрування до СОТ вимагає грамотного ринкового підходу до усунення перешкод на шляху зростання рівня ефективності української економіки, її інноваційній переорієнтації.

Висновок. Україні необхідно як найповніше використати надані перспективи міжнародної інтеграції для зростання ефективності економіки. Для цього необхідно виконати комплекс заходів, які будуть адекватними і необхідними українській економіці, а саме: 1) створення умов зростання конкурентоспроможності продукції; 2) збільшення інвестицій у високотехнологічні галузі; 3) диверсифікації експорту; 4) застосування нових методів виходу на ринок.

Сьогодні необхідно спрямувати сили на нове позиціонування України в геоekonomіці з тим, щоб в результаті була змінена сама якість участі країни в міжнародних економічних процесах [11]. Україна володіє найціннішими ресурсами: природними, людськими. Українська економіка не повинна бути заручником політичних змін в країні. Вона має використати усі шанси, отримані разом із можливістю міжнародної інтеграції.

Література

1. Globalization : A Brief Overview. – IMF Issues Brief.02/2008, May 2008.
2. Шевченко В. Глобальний та Європейський аспекти фінансової інтеграції : фактори та результати / В. Шевченко // Вісник національного університету ім. Т. Шевченка. – 2008. – № 103. – С. 10–15
3. Економічний словник-довідник / За ред. д-р екон. наук, проф. С. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
4. [Електронний ресурс]. – [http : // www.vuzlib.net/me_kneu/8-3.htm](http://www.vuzlib.net/me_kneu/8-3.htm).
5. Філіпенко А. С. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін.
6. [Електронний ресурс]. – [http : // www.lnu.edu.ua/faculty/ekonom/ Form_Rynk_Econ/2009_19/8_KovalyukOM.pdf](http://www.lnu.edu.ua/faculty/ekonom/Form_Rynk_Econ/2009_19/8_KovalyukOM.pdf).
7. [Електронний ресурс]. – [http : // ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/gu/html](http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/gu/html).
8. [Електронний ресурс]. – [http : // ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html](http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html).
9. [Електронний ресурс]. – [http : // ukrstat.gov.ua/](http://ukrstat.gov.ua/).
10. [Електронний ресурс]. – [http : // ww.weforum.org/](http://www.weforum.org/).
11. [Електронний ресурс]. – [http : // www.uspishnaukraina.com.ua/uk/nsa/99.html](http://www.uspishnaukraina.com.ua/uk/nsa/99.html).

УДК 330.341.1

О. В. ТАРАНИЧ

Донецький національний університет

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЇЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Досліджено особливості визначення міжнародної конкурентоспроможності України на світовому ринку у контексті її експортної політики. Проаналізовано макроекономічні фактори, пов'язані з зовнішньою торгівлею та такі, що визначають її рівень, розраховано регресійне рівняння визначення обсягів експорту продукції Україною та спрогнозувало їх рівень у 2009–2010 рр. Визначено концепцію міжнародної конкурентоспроможності України, що передбачає орієнтацію промисловості країни на виробництво продукції четвертого-п'ятого технологічних укладів та експорт капіталомісткої та наукоємної продукції машинобудування на світовий ринок.

The features of international competitiveness of Ukraine in the world market in the context of its export policy are explored. Macroeconomic factors related to foreign trade and those that determine its level are analyzed; regression equation defining the volume of export of Ukraine and its forecasted level in 2009–2010 is calculated. The concept of international competitiveness of Ukraine, which provides orientation of the country's industry on the production of products of the forth and fifth technological modes and exports of capital and high technology engineering products to the world market.